
Zbornik za umetnostno zgodovino

Archives d'histoire de l'art

Art History Journal

Izhaja od / Publié depuis / Published Since 1921

Nova vrsta / Nouvelle série / New Series LIII

Ljubljana 2017

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO N. S. LIII/2017

Izdalo in založilo / Published by

SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, LJUBLJANA
C/O FILOZOFSKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI
ODDELEK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO, AŠKERČEVA 2
SI – 1101 LJUBLJANA, SLOVENIJA

Uredniški odbor / Editorial Board

RENATA NOVAK KLEMENČIČ, glavna in odgovorna urednica / Editor in chief
JANEZ BALAŽIČ, MARJETA CIGLENEČKI, MATEJ KLEMENČIČ, MATEJA KOS,
ANDREJ SMREKAR, KATARINA ŠMID, SAMO ŠTEFANAC

Mednarodni svetovalni odbor / International Advisory Board

LINDA BOREAN, FRANCESCO CAGLIOTI, NINA KUDIŠ, VLADIMIR MARKOVIČ,
INGEBORG SCHEMPER SPARHOLZ, CARL BRANDON STREHLKE

Tehnična urednica / Production Editor

KATRA MEKE

Lektoriranje / Language Editing

NIKO HUDELJA (nemščina), **KATJA KRIŽNIK JERAJ** (slovenščina),
GIORDANA TROVABENE (italijanščina), **JOSH ROCCHIO** (angleščina)

Prevajalci / Translators

ROSALBA MOLESI (italijanščina)

Oblikovanje in postavitve / Design and Typesetting

STUDIOBOTAS

Tisk / Printing

GORENJSKI TISK STORITVE, D.O.O., KRANJ

Naklada / Number of Copies Printed

350 IZVODOV

Indeksirano v / Indexed by

BHA, FRANCIS, SCOPUS, ERIH PLUS

ZA AVTORSKE PRAVICE REPRODUKCIJ ODGOVARJAJO AVTORJI
OBJAVLJENIH PRISPEVKOV.

ISSN 0351-224X

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO IZHAJA OB FINANČNI PODPORI
JAVNE AGENCIJE ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST REPUBLIKE SLOVENIJE

Kazalo / Contents

MARIJAN RUPERT	
Ob jubileju Nataše Golob	9
RAZPRAVE IN ČLANKI / ESSAYS AND ARTICLES	
ROBERT PESKAR	
Fragmenti gotskega ciborija iz Kranja	15
<i>Fragmente des gotischen Ziboriums aus Kranj</i>	
MATEVŽ REMŠKAR	
Poslikave v cerkvi sv. Marjete na Gradišču pri Lukovici	37
in Mojster Kranjskega oltarja	
<i>Murals in the Church of St. Margaret in Gradišče pri Lukovici</i>	
<i>and the Master of the Altar of Krainburg</i>	
URŠKA SUHADOLC	
Dolničarjeva Curia Labacensis – načrt za prenovu	57
ljubljske mestne hiše po augsburškem zgledu	
<i>Dolničar's Curia Labacensis – a Plan for the Rebuilding</i>	
<i>of Ljubljana's Town Hall after Augsburg's Example</i>	
MATEJ KLEMENČIČ	
Oltarji križniške cerkve v Ljubljani:	83
sodelovanje Marca Prodi in Antonia Beduzzija?	
<i>The Altars of the Church of the Teutonic Order in Ljubljana:</i>	
<i>a Result of a Collaboration between Marco Prodi and Antonio</i>	
<i>Beduzzi?</i>	
SARA TURK	
Baročni oltarji v koprski stolnici in njihova provenienca	99
<i>Gli altari del duomo di Capodistria e la loro origine</i>	

DAMIR TULIČ

Il Cardinale ritrovato: Antonio Gai per l'ex Abbazia di Busco 131
Ponovno odkriti kardinal: delo Antonia Gaia za nekdanjo opatijo v Buscu

VALENTINA PAVLIČ

Jožef Straub in problem avtorstva velikega oltarja 149
v cerkvi sv. Jožefa v Slovenski Bistrici
Joseph Straub and the Question of the Authorship of the High Altar in Saint Joseph Church in Slovenska Bistrica

KATJA MAHNIČ

Razstava zbirke slik v Kranjskem deželnem muzeju 1914. 167
Poskus rekonstrukcije razstavne strategije in njenega pomena
The Exhibition of the Collection of Paintings at the Carniolan Provincial Museum in 1914. An Attempt to Reconstruct Its Display Strategy and Significance

STANKO KOKOLE

Vojeslav Molè in začetki umetnostnozgodovinskega študija 191
grško-rimske antike na Univerzi v Ljubljani – I. del
Vojeslav Molè and the Earliest Courses in Graeco-Roman Art at the University of Ljubljana – Part I

AJDA ŠEME

Program Narodne galerije ob štirideseti obletnici 217
Komunistične partije Jugoslavije leta 1959 – začetek načrtne pedagoške dejavnosti?
The National Gallery of Slovenia and Its 1959 Program Dedicated to the 40th Anniversary of the Communist Party of Yugoslavia – the Beginning of a Planned Educational Activity?

PRIMOŽ LAMPIČ

Mag. Mirko (Bogomir) Kambič: življenje in delo

227

Dolničarjeva Curia Labacensis – načrt za prenovo ljubljanske mestne hiše po augsburškem zgledu

URŠKA SUHADOLC

V Semeniški knjižnici v Ljubljani hranijo pod oznako Rkp. 12 drobno rokopisno knjižico z naslovom *Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc[atus] Carnioliae*. Ne podpisani avtor, »ein treugesünter Patriot«, jo je posvetil mestnim veljakom, v njej pa je predstavil svojo vizijo za prezidavo ljubljanske mestne hiše, ki se mu je v svoji renesančni, od zoba časa že precej načeti podobi, zdela neprimerna za tako pomembno mesto, kot je bila Ljubljana. Do prezidave po domoljubovem načrtu ni prišlo, rokopis sam pa je za dvesto let utonil v pozabo.¹

Curia je rokopisni zvezek brez platnic, iz 14 listov, velikosti 322 × 208 mm. Listi so prepognjeni na polovico (kvaterniji) ter tako tvorijo skupno 56 strani velikosti 161 × 208 mm. Zvezek je po sredini pregiba vezan s sukancem. Nekaj strani ni popisanih.² Poleg vezanih listov je v rokopis dodanih še 5 načrtov, ki so izrisani na ločenih listih. Prvi sklop je vložen med strani 15v in 16r rokopisa. Gre za 2 lista (322 × 208 mm), ki sta prepognjena na polovico (8 strani velikosti 161 × 208 mm). Tudi tu strani niso oštevilčene. Na strani 1r je upodobljena fasada novonačrtovanega rotovža (sl. 5), na strani 2r tloris novonačrtovanega rotovža (sl. 8), na strani 3r pa nedokončana skica neznane fasade. Strani 1v, 2v, 3v, 4r ter 4v so prazne. Drugi sklop predstavlja en sam list velikosti 321 × 223 mm, ki je vstavljen med strani 23v in 24r rokopisa. Danes je prepognjen le enkrat, lahko pa razberemo, da je bil nekoč prepognjen dvakrat. Na njem je na eni polovici upodobljen nedokončan tloris rotovža, na drugi polovici pa je skica obokov. Tretji sklop prav tako predstavlja le en list velikosti 321 × 223 mm, ki je vstavljen med strani 24v in 25r rokopisa. List je dvakrat prepognjen, kaže pa tloris starega rotovža ter sosednje Čavljjeve hiše.

¹ Semeniška knjižnica Ljubljana (SKL), rkp. 12: Janez Gregor DOLNIČAR, *Curia Labacensis urbis metropolis Ducatus Carnioliae*, Laybach 1680 (od tu DOLNIČAR 1680).

² DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, foll. 1v, 24v, 25r, 25v, 26r, 26v, 27r, 27v, 28r ter 28v.

Delo ni podpisano, avtor pa samega sebe označi kot »zvesto mislečega domo-ljuba« (*ein treugesünter Patriot*). Rokopis je pisan v kombinaciji latinice in gotice, kar je tipično za besedila tistega časa. Latinico je uporabil za naslovnico, vmesne naslove ter izreke/pregovore, ki večinoma niso v nemškem jeziku. Preostalo (nemško) besedilo je pisano v gotici. Velike začetnice so bogato okrašene, prav tako deli črk, ki segajo nad in pod osnovni črti pisanja. Med besedilo so razporejeni ovali z risbami, ki ilustrirajo napisano. Nekaj teh risb je dokončanih s črnilom, nekaj jih je nakazanih s svinčnikom, ponekod pa nas prazni prostori med besedilom opozarjajo, da so bile risbe načrtovane tudi na teh mestih.³

Kot zanimivost naj omenim, da sta bila *Curii* v času, ko je rokopis videl Stelè,⁴ priložena še dva bakroreza, ki naj bi avtorju služila kot vzor za skice v rokopisu (vodnjak kot simbol Umetnosti ter oltar z gorečim ognjem kot simbol Modrosti).⁵ Bakroreza danes nista več shranjena v mapi z rokopisom, njuno nahajališče pa je trenutno neznano. Njun videz nam je znan le s Steletove fotografije, ki jo hrani fototeka INDOK centra Ministrstva za kulturo (sl. 9).⁶ Fotografija kaže dva, očitno iz knjig izrezana podolgovata kosa papirja. Na enem so v tridelni baročni kartuši upodobljeni vodnjak, ob katerem je napis *Unerschöpflich* (na levi strani), moška podoba, ki moli ob mizi, na kateri je krona (v sredinskem medaljonu) ter pravokoten zidan oltar, na katerem gori ogenj in se dim dviga proti nebu, ob njem pa je napis *Nach der höhe* (na desni strani). Pod posameznimi podobami so tudi pojasnjevalni napisi v nemščini. Na drugem kosu papirja je zgoraj na svitku podobnem polju napis, ki omenja kralja Salomona, spodaj pa je v kartuši upodobljen smerokaz, na katerem človeška roka kaže pravo pot.

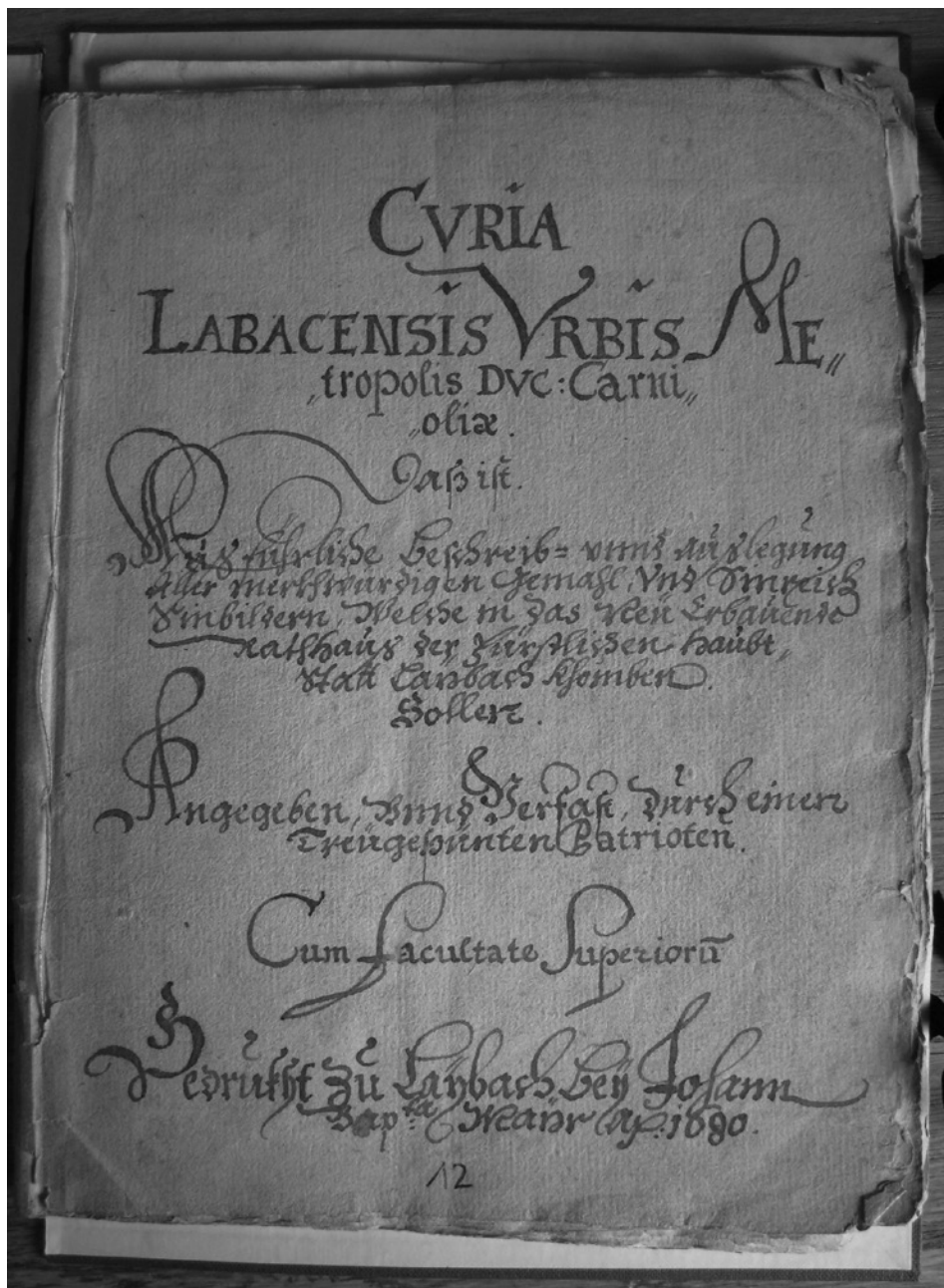
Ker rokopis nima platnic, je naslovna stran na prvem listu. Na vrhu strani je v latinici napisan naslov. Sledijo: pojasnilo vsebine, »označba avtorja« ter podatki o

³ Predvsem skice, ki so izdelane le s svinčnikom, se danes veliko težje razberejo kot pred šestdesetimi leti, ko je o rokopisu pisal Sergij Vilfan, zato lahko nekatere razvozlamo le preko njegovih opisov. Cf. Sergij VILFAN, *Zgodovina ljubljanske mestne hiše, Zgodovina ljubljanske mestne hiše s poročilom o delih in perspektivnim programom asanacije in rekonstrukcije*, Ljubljana 1958 (Knjižica »Kronike«, časopisa za slovensko krajevno zgodovino, 4), pp. 7–105.

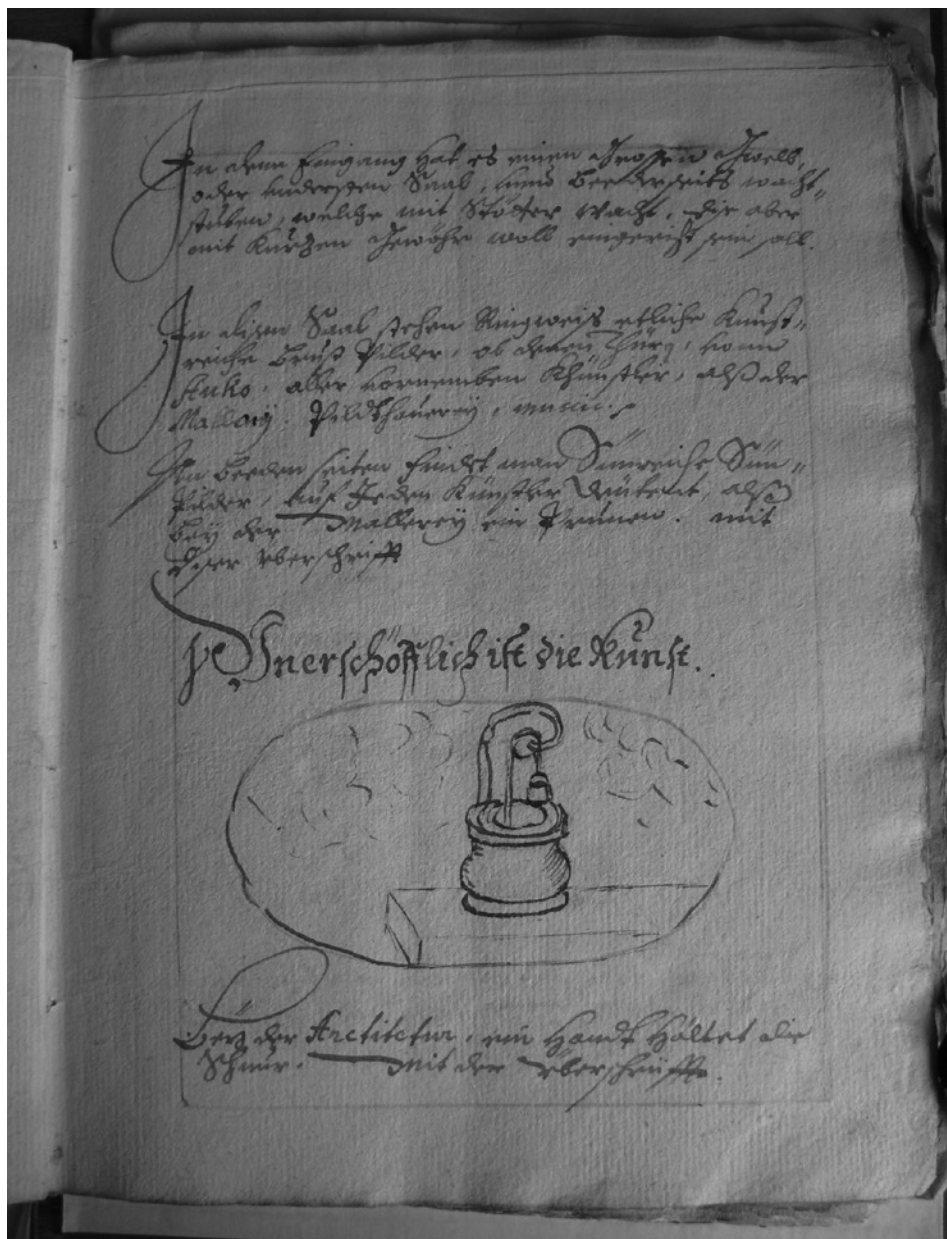
⁴ Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta (UIFS), ZRC SAZU, Terenski zapiski Franceta Steleta, Curia Labacensis. Fotokopije obsegajo tri liste (original trenutno ni v razvidu). Kopijo mi je prijazno odstopila dr. Ana Lavrič, za kar se ji iskreno zahvaljujem.

⁵ UIFS ZRC SAZU, Terenski zapiski Franceta Steleta, Curia Labacensis, list 1. Paginacija ni originalna. Stelè piše izmenjaje v nemščini (prepis) in slovenščini (prevod). Žal so se ohranile le fotokopije začetnega dela, saj se besedilo konča pri opisu fasade.

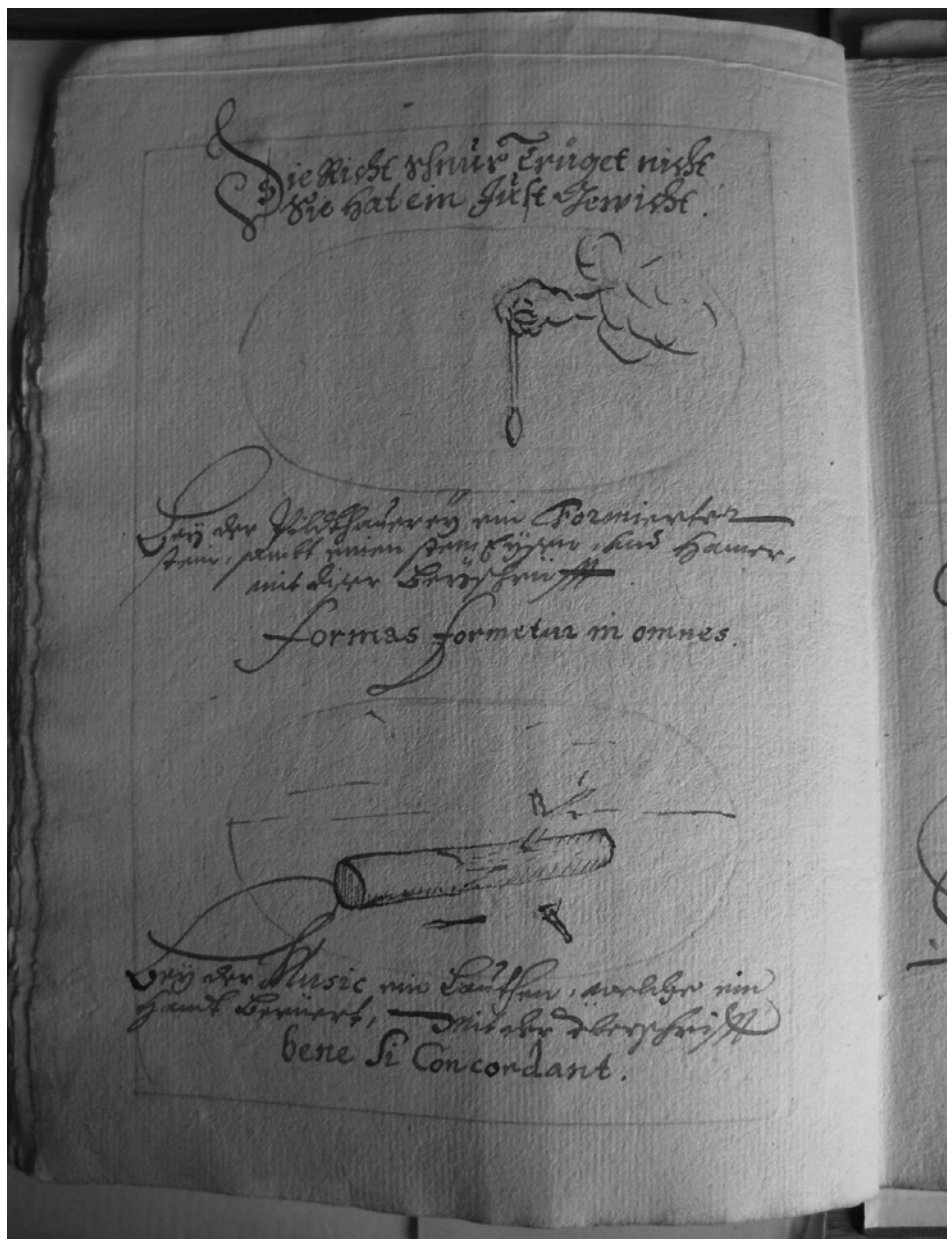
⁶ Steletove fotografije rokopisa hrani fototeka INDOK centra pod zaporednimi števkami od 17239 S do 17289 S v seriji Ljubljana – Semeniška knjižnica. Bakroreza sta na fotografiji z oznako 17269 S.

1. Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, naslovnica (fol. [1r]).
Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

2. Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, fol. [6r]. Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

3. Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, fol. [6v]. Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

tiskanju (sl. 1).⁷ Glavno besedilo se začne na tretji strani (2r), ki pa je s svinčnikom oštevilčena kot stran 1. Najprej je na vrsti z besedami spoštovanja obložen nagovor tistih, ki jim je besedilo namenjeno. V naslednjih dveh odstavkih avtor obravzloži, da sta dobro urejenemu mestu poleg mestne hiše nujno potrebni še kašča ali skladišče soli (»koren oder salzhaus«) ter orožarna ali orodjarna (»zaighauss oder werkhhaus«). Sledi pojasnilo vzgiba za nastanek načrta ter želja, da bi avtor pri realizaciji projekta tudi sodeloval. Nato je na vrsti nagovor zvestemu bralcu, v katerem avtor govori o načrtu kapucinskega arhitekta iz Holandije⁸ ter njegovih pomanjkljivostih. Pove še, da je nameraval predložiti tudi načrt žitne kašče in lazareta, a mu obveznosti tega niso dopustile. V poglavju »Izčrpen popis in obravzložitev vseh zasnutkov, ki naj pridejo v ljubljanski rotovž«, najprej opredeli izvor besede *curia* ter doda Ciceronov zapis o o njej, nato pa opredeli funkcije, ki jih mestna hiša opravlja. Sledi opis načrtovanega rotovža. Najprej opiše fasado (deset stebrov bi tvorilo portik, nad njimi bi bilo deset oken, nad temi pa doprsne podobe rimskih cesarjev; na robu strehe bi bili grb, kipi kreposti ter Adama in Eve; na fasadi bi bil iz štuka narejen cesarski orel ali pa umetelna ura). V notranjost bi vodil marmornat portal, nad vrati pa bi lahko bil tudi balkon. V pritličju bi bila spodnja dvorana, ob njej pa stražarnici. Dvorana bi bila okrašena z doprsnimi kipi imenitnih umetnikov ter s simboličnimi upodobitvami umetnostnih zvrsti – Slikarstvo (sl. 2), Arhitektura, Kiparstvo (sl. 3) in Glasba.⁹ V zgornjem nadstropju bi glavno vlogo odigrala druga ali velika dvorana, ki bi bila »visoka in zala«. Strop bi krasila osrednja podoba Jazona med Argonavti, okrog nje pa bi bilo nanizanih deset manjših, z latinskimi napisi opremljenih alegoričnih podob – *Sapientia*, *Concordia*, *Architectura*, *Religio*, *Labor*, *Iustitia*, *Abundantia*, *Industria*, *Bellona* in *Sanitas*. Na stenah bi bile zgoraj štiri velike ovalne table s podobami štirih letnih časov z izreki iz Ovidija. Med njimi bi »viseli« ščitki s simbolnimi podobami – Poštenost, Prijateljstvo, Hvaležnost, Dobra vladavina, Marljivost, Krepost, Molčečnost, Božja previdnost, Dobra družba ali medsebojno zaupanje, Sodišče, Poštenost, Minljivost, Stalnost duha, Božja čast. Iz velike dvorane bi dva razkošna portala vodila eden v posvetovalnico, drugi pa v sodno sobo. Oba bi bila okraše-

⁷ Čeprav rokopis več kot očitno ni dokončan in nikoli ni šel v tisk, je avtor zapisal »Cum Falcultate Superiorum Gedrukht zu Laybach bey Johann Bap. ta Mayr AD: 1680.« – DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [1r].

⁸ Avtor napiše, da je *Curia* nastala kot »novoarhitektonski« odgovor na še po »staronemško« zasnovan načrt za novo mestno hišo, ki ga je oblastem predložil slaven kapucinski arhitekt iz Holandije.

⁹ Imena personifikacij so navedena deloma v slovenščini, deloma v latinščini – v slovenščino sem prevedla nemška imena, latinska pa sem po Dolničarjevem zgledu pustila v izvirniku.

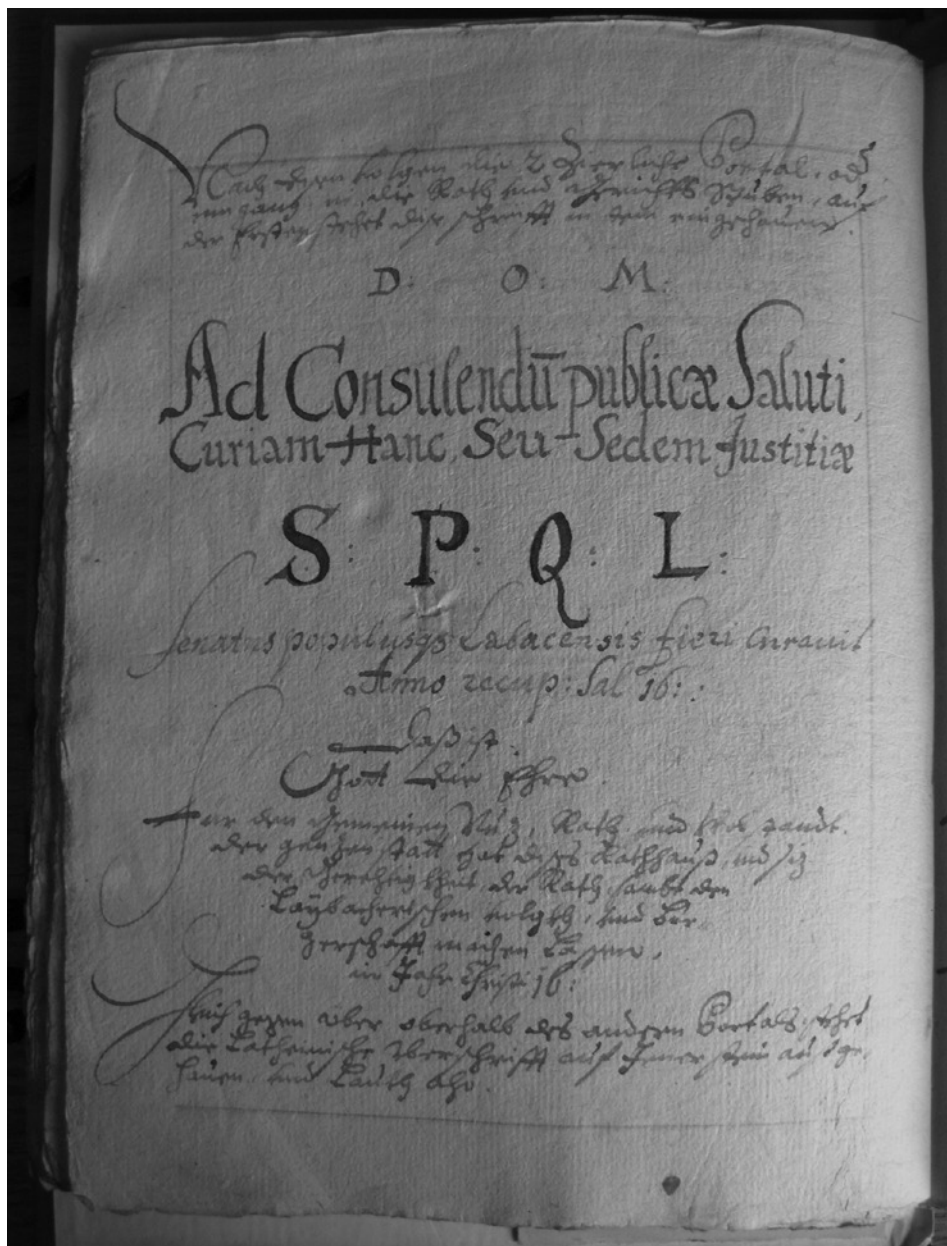
na s posvetilnimi napisi – eden Bogu, drugi cesarju (sl. 4). Steno hodnika prvega nadstropja bi na eni strani krasili tloris starega mesta, slika novega mesta¹⁰ ter med njima *Aemona* ali boginja kot zaščitnica mesta, na drugi strani pa bi med grbi Ljubljani podrejenih mest štirje angeli - kreposti (Modrost, Vera, Moč, Pravičnost) nosili ljubljanski grb. Pod njimi bi ležale personifikacije štirih kranjskih rek.¹¹ Zunanji steni posvetovalnice in sodne sobe bi krasile po tri slike, ki bi prikazovale prizore iz emonske in ljubljanske zgodovine, poleg teh pa še grbi županov in mestnih sodnikov ter njihove slike in mavčne buste. V posvetovalnici bi na stropu prestoloval *Consilium* med svetovalci, na stenah pa bi bile slike rimskih cesarjev, kraljev in vojvod, ki so Ljubljani podelili nekatere pravice. Strop sodne sobe bi zasedala *Iusticia* na prestolu ter upodobitev Učinkov dobrega pravosodja, na stenah pa bi visele Poslednja sodba, *Conscientia*, *Prudentia*, *Clementia*, *Jus Civile*, *Mora*, Salomonova sodba ter *Pallas*. V drugem nadstropju bi bile davčna, blagajniška in gradbena soba z registraturo. V davčni sobi bi videli sliko *Res publicae communitas*, ki bi ji meščani poklanjali različne vrste davkov. Poleg bi visela tudi slika z grbi mestnih davkarjev ter več drugih slik. V blagajniški sobi bi bile tri slike – Blaginja, Draginja ter slika z grbi mestnih računovodij. Stene gradbene sobe bi krasilo osem slik. Na prvi bi bil upodobljen slavn stavbenik Kerzifront med drugimi stavbeniki, na preostalih pa bi bilo upodobljenih sedmero čudesnih zgradb in stavb sveta. Registratura bi poleg grbov registratorjev imela eno samo sliko, ki bi predstavljala Previdnost. Kot zadnjo opiše posvetovalnico občine ob grajskem hribu, ki bi jo krasili portreti slavnih antičnih mož – Cicerona, Publika Silija, Komoda, Narzesa ter Virginija, ki so bili (z izjemo Cicerona) vsi povezani z Emono. V stavbi pod gradom bi bilo še več sob – mdr. soba za občinskega slugo ter stanovanje registratorja.

Na zadnjih treh popisanih straneh avtor še zelo na kratko opiše obstoječi renesančni rotovž ter poda »trikratno izmero načrtovane nove mestne hiše« – navede mere celotne stavbe ter spodnjega in srednjega nadstropja.

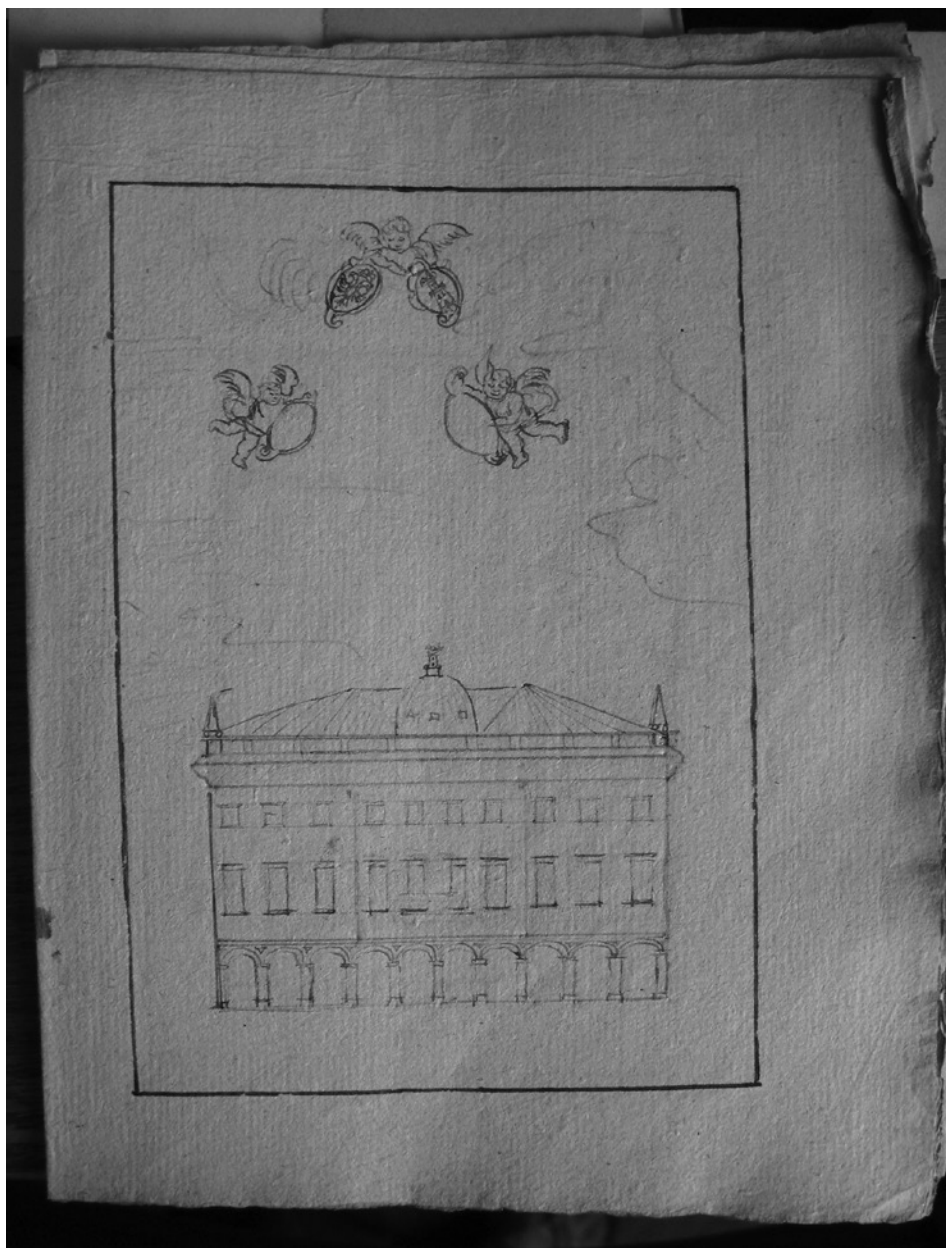
Čeprav se slovenska strokovna javnost z rokopisom *Curia* srečuje že več kot sto let, je šele Sergij Vilfan prvi objavil celoten prepis rokopisa ter njegov prevod v slovenščino. Je tudi edini avtor do sedaj, ki je objavil reprodukcije skic in načrtov iz

¹⁰ Avtor ne definira, ali kot »staro mesto« smatra Emono ali kako drugo obdobje v zgodovini Ljubljane. »Novo mesto« je najverjetneje mesto njegovega časa.

¹¹ Avtor sicer napiše, da naj bi pod grbom ležale štiri kranjske reke, a jih našteje kar pet – »Vnter disen ligen die 4 crannerische flüss herumb, nemblich die Sau, Laübach oder Nauport, die Gurkh vnd Feistriz, Culp, bey denen stehet geschriben, Seruiunt vni.« – DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [16v].

4. Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, fol. [15v]. Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

5. Fasada novonačrtovanega rotovža v: *Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae*, list vstavljen med med foll. [15v] in [16r]. Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

6. Grafična upodobitev augsburškega rotovža v: Mathäus Sendel, *Curia Augustanae Reipublicae*, 1657

tega rokopisa.¹² Že leta 1951 pa je Emilijan Cevc prvič zapisal, da je avtor nedvomno Janez Gregor Dolničar.¹³ Njegovo atribucijo so potrdili tudi kasnejši razisko-

¹² VILFAN 1958, cit. n. 3, pp. 7–105.

¹³ Emilijan CECV, Kipar Janez Lipeč, *Likovni svet: arhitektura, slikarstvo, kiparstvo in umetna obrt* (ed. Lojze Gostiša), Ljubljana 1951, pp. 201–214. Za natančen pregled stanja raziskav ter atribucije Janezu Gregorju Dolničarju cf. Urška SUHADOLC, *Curia Labacensis: Dolničarjev projekt prenove ljubljanske mestne hiše iz leta 1680*, Ljubljana 2012 (diplomska naloga, Univerza v Ljubljani, tipkopis), pp. 4–9, 18–22.

7. Grafična upodobitev augsburškega rotovža v: Mathäus Sendel, *Curia Augustanae Reipublicae*, 1664

valci – predvsem Ana Lavrič ter Luka Vidmar.¹⁴ Zadnji, ki se je z rokopisom bolj podrobno ukvarjal, je bil Stanko Kokole v članku, ki obravnava mit o ustanovitvi Emone po Argonavtih.¹⁵ Kokole je tudi edini, ki je opozoril, da na naslovnici navedena letnica – 1680 – ni skrajna meja, do katere je rokopis nastal. Janez Gregor je leta 1679 šele doktoriral v Bologni, istega leta pa je prepotoval tudi dobršen del Italije.¹⁶ Poleg tega so v *Curio* vključeni elementi (oblikovne rešitve, pregovori), ki

¹⁴ Ana LAVRIČ, Janez Gregor Dolničar in njegova Zgodovina ljubljanske stolne cerkve, in: Janez Gregor Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve* (ed. Ana Lavrič), Ljubljana 2003, pp. 11–52; Luka VIDMAR, *Italijanske umetnostne, topografske in starinoslovske knjige iz bibliotek operozov v Semeniški knjižnici v Ljubljani*, Ljubljana 2005 (magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, tipkopis), p. 13.

¹⁵ Stanko KOKOLE, Some Seventeenth- and Eighteenth-Century Appropriations and Adaptations of the Myth of the Argonauts in Ljubljana. From Texts to Images, *Mediterranean Myths from Classical Antiquity to the Eighteenth Century / Mediteranski miti od antike do 18. stoletja* (edd. Metoda Kokole et al.), Ljubljana 2006, pp. 213–258. Kokole še izpostavi, da je Janez Gregor Dolničar študiral v Bologni le slabo stoletje po tem, ko so Annibale, Agostino in Ludovico Carracci poslikali tri sobe v Palazzo Fava. Ena od teh sob je poslikana s frizom z Jazonovo zgodbo. Zagotovo nikoli ne bomo vedeli, a Janez Gregor bi freske vsekakor lahko videl ter si tako lažje zamislil osrednjo stropno podobo v načrtovanem rotovžu (KOKOLE 2006, cit. n. 15, p. 248). Za podrobnosti o freskah glej Giovanna PERINI, Il fregio con le storie di Giasone dipinto dai Carracci a Palazzo Fava, Bologna, *Mediterranean Myths from Classical Antiquity to the Eighteenth Century / Mediteranski miti od antike do 18. stoletja*, (edd. Metoda Kokole et al.), Ljubljana 2006, pp. 189–211.

¹⁶ Cf. Luka VIDMAR, Janez Gregor Dolničar v Loreto in Rimu leta 1679, *Acta historiae artis Slovenica*, 9, 2004, pp. 159–169; VIDMAR 2005, cit. n. 14, pp. 24–41.

jih najdemo tudi v knjižnem opisu Ville Benedette iz Rima, ki jo je spisal Matteo Mayer¹⁷ - knjigi, ki jo je Dolničar kupil šele 19. aprila 1679 v Rimu.¹⁸ Zato se zdi veliko bolj smiselna Kokoletova teza, da je rokopis napisal med krajšim bivanjem v domovini pred letom 1683.¹⁹ Ker rokopis nikakor ni dokončan, tako ne bi bilo nenavadno, če bi datum »tiskanja« pravzaprav pomenil datum začetka pisanja.²⁰

V dosednji literaturi *Curia* kot rokopis niti vsebinsko niti filološko še ni bila natančno analizirana, prav tako pa še ni bila primerjalno analizirana arhitekturna zasnova ljubljanskega rotovža, kakršno si je zamislil Dolničar. Zato doslej še nihče ni opazil podobnosti med Dolničarjevo *Curio* in augsburško mestno hišo – spodnja dvorana s stražarnicama, velika dvorana v nadstropju, razporeditev funkcionalnih prostorov pa tudi prizori na stropu glavne dvorane – so vse skupne točke obeh mestnih hiš.

Za zidavo nove mestne hiše so se augsburške mestne oblasti odločile leta 1609. Najpomembnejši augsburški renesančno-manieristični arhitekt Elias Holl je zasnoval impresivno šestnadstropno stavbo s šestnajstosno fasado in dvema osemkotnima stolpoma s čebulasto streho. Za ikonografski program okrasitve notranjosti pa so poskrbeli jezuit Matthäus Rader, vodji mestnega gradbenega urada Hans Bartholomäus Welser in Constantin Imhoff ter slikar Matthias Kager.²¹

Da podobnost med obema mestnima hišama ni zgolj naključna, nam pokaže primerjava Dolničarjeve *Curie* z vodičem po augsburški mestni hiši z naslovom *Curia Augustanae reipublicae*, ki ga je napisal Mathäus Sendel in je prvič izšel v

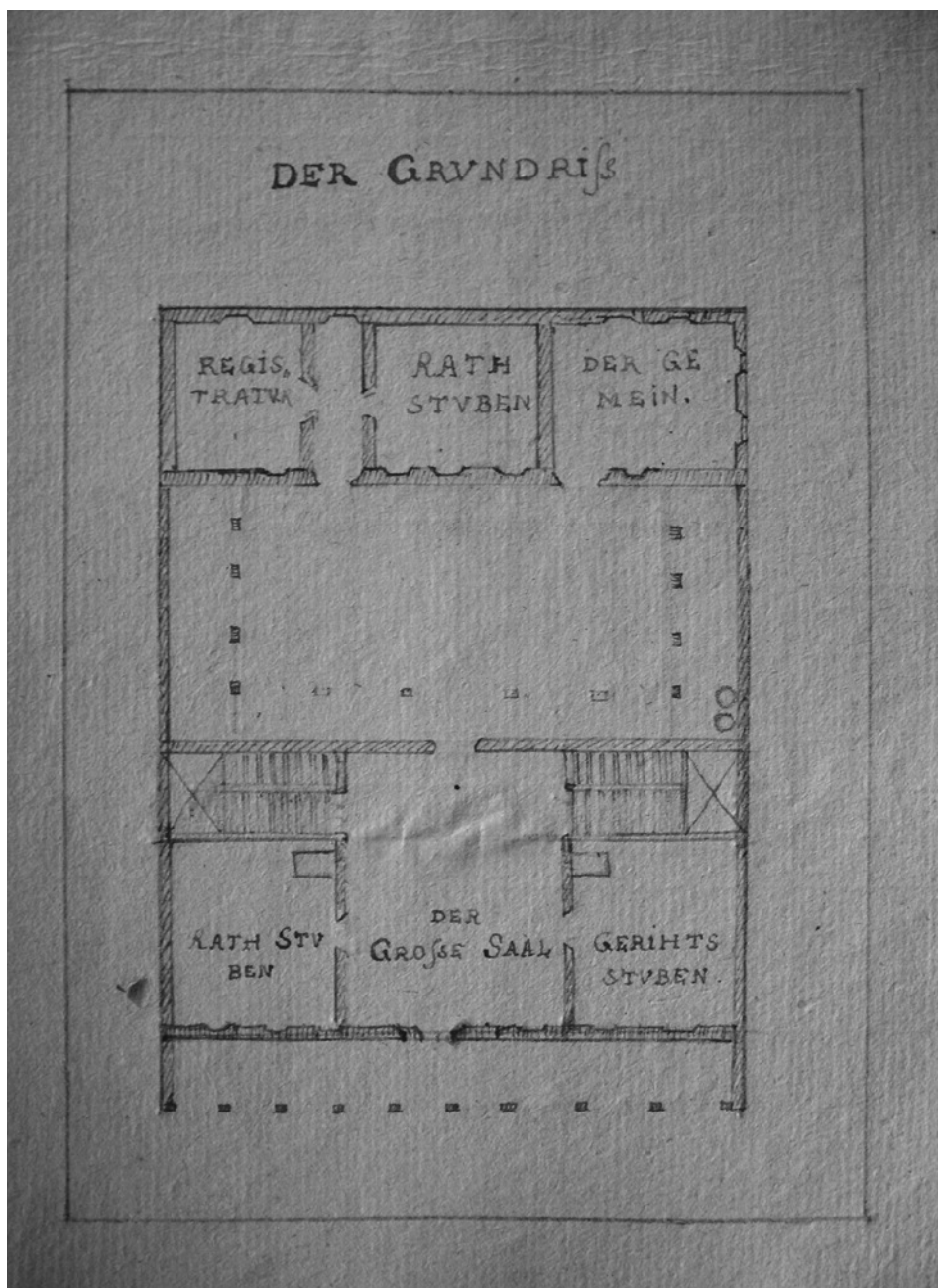
¹⁷ Cf. SUHADOLC 2012, cit. n. 12, pp. 33, 34.

¹⁸ VIDMAR 2004, cit. n. 16, pp. 159–169.

¹⁹ KOKOLE 2006, cit. n. 15, p. 234.

²⁰ Enako je Dolničar zapisal tudi na naslovnici svojega rokopisa *Historia Cathedralis Ecclesiae Labacensis*. Kot letnico tiskanja knjige navaja leto 1701, čeprav je takrat šele pričel s pisanjem, dokončal pa jo je nekako do leta 1714. A tudi takrat delo ni bilo natisnjeno. Cf. LAVRIČ 2003, cit. n. 14, p. 42.

²¹ Med množico knjig in člankov o augsburški mestni hiši je še vedno najizčrpnější ter merodajen katalog razstave iz leta 1985 – *Elias Holl und das Augsburger Rathaus. Eine Ausstellung der Stadt Augsburg* (Augsburg, Stadtarchiv, 22. 6.–1. 9. 1985, edd. Wolfram Baer – Hanno-Walter Kruft – Bernd Roeck), Regensburg 1985. Augsburška mestna hiša od svojega nastanka tri stoletja ni doživela velikih sprememb. V noči s 25. na 26. februar 1944 pa so bile v bombnem napadu ter posledičnem požaru uničene streha, kupoli, Zlata dvorana ter prvo nadstropje. Najnujnejši sanacijski ukrepi so bili izvedeni že med vojno, po vojni pa so obnovili osnovno razporeditev prostorov ter ustavili nadaljnje propadanje. Med letoma 1980 in 1984 so v mestni hiši potekala obsežna sanacijska ter rekonstrukcijska dela, ki so se zaključila s slovesnim odprtjem na novo okrašene/rekonstruirane Zlate dvorane. Glej publikacijo *Augsburg und sein Rathaus 1985. Die Sanierung des Rathauses und des Perlachturmes. Die Rekonstruktion des Goldenen Saales und eines Fürstenzimmers. Eine Dokumentation* (ed. Hermann Kiessling), Augsburg 1985.

8. Tloris novonačrtovanega rotovža v: *Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae*, list vstavljen med foll. [15v] in [16r]. Ljubljana, Semeniška knjižnica, rkp. 12

Augsburgu leta 1657.²² Že pogled na naslovnici obeh del pa nam pove, da Janez Gregor Dolničar Sendlove *Curiae* ni le poznal, ampak jo je s pridom uporabljal kot predlogo pri pisanju svoje.

Sendlova knjižica je tanka. Poleg naslovnice in grafične priloge obsega štiri strani posvetila in predgovora ter 41 strani besedila, v katerem se zvrstijo najprej opis zunanjsčine, nato notranjosti po nadstropjih, kratek pregled drugih znamenitosti v mestu ter trikratna izmera celotne zgradbe.

Curia Augustanae republice je bila zelo popularna knjižica, o čemer pričajo številni ponatisi. V 17. in 18. stoletju je izhajala celo večkrat v vsakem desetletju.²³ Vsaka od izdaj je bila opremljena z grafično upodobitvijo mestne hiše, a le prvo izdajo (iz leta 1657) in drugo (iz leta 1664) krasi podoba, ki je vplivala na Dolničarjevo risbo načrtovanega ljubljanskega rotovža. Za razliko od zelo podobne gole fasade, preprostih okenskih okvirov, balustrad nad stranskimi deli zgradbe ter piramid na njenih vogalih, ki bi jih Dolničar lahko povzel po katerikoli drugi upodobitvi ali jih videl, če je bil v Augsburgu,²⁴ pa so trije putti, ki lebdijo na oblačnem nebu nad obema zgradbama, popolnoma enaki. Spodnja dva sta celopostavna in držita po en okrašen okvir za grb,²⁵ zadnji putto, ki se mu vidi le zgornji del, saj kuka izza oblakov, pa v rokah drži dva okvirja – v levem je cesarski dvoglavi orel, v desnem pa mestni grb – augsburški pinijev storž ter ljubljanski grad z zmajem (sl. 5, 6, 7).

Podobnost med obema opisoma mestnih hiš pa ni omejena samo na grafične upodobitve. Dolničar je namreč od Sendla prepisal kar cele stavke ter celo odstavke, česar pa v besedilu nikjer ne omenja. Da takšno sposojanje delov besedila

²² Mathäus SENDEL, *Curia Augustanae reipublicae*, Augspurg 1657. To je tudi prvi tiskani opis kakega rotovža v nemško govorečih deželah. Cf. Susan TIPTON, *Res publica bene ordinata. Regentenspiegel und Bilder. Rathausdekoration in der Frühen Neuzeit*, Hildesheim – Zürich – New York 1996, p. 204.

²³ Znane so mi izdaje iz 1657, 1664, 1669, 1683, 1686, 1691, 1699, 1708, 1714, 1718, 1723, 1747, 1777 ter 1782.

²⁴ Augsburg je od Ingolstadta, kjer je Janez Gregor študiral, oddaljen le 60 kilometrov, kar tudi za tedanje razmere ni prevelika razdalja za radovednega ljubitelja umetnosti, ki bi želel videti tako znamenito poslopje. Poleg tega lahko iz enega mesta v drugo po Donavi in Lechu pluješ tudi z ladjo, kar še olajša premagovanje razdalje.

²⁵ Na Dolničarjevi risbi sta oba okvirja prazna, v Sendlovi knjigi pa sta grba različna glede na izdajo. Leta 1657 (sl. 6) bi levi lahko bil grb družine Rembold – čeprav je obrnjen v napačno smer, desni pa je grb družine Imhof. Leta 1664 (sl. 7) je levi grb družine Stetten, desni pa družine Lang. Sliko grbov mestnih oskrbnikov z zapisanimi imeni je za sobo urada za preskrbo augsburške mestne hiše izdelal Thomas Maurer – cf. Gode KRÄMER, Thomas Maurer (Augsburg um 1563–1626 Augsburg). *Drei Bilder aus der ehemaligen Bildausstattung der Pflegeamtstube im Augsburger Rathaus, Elias Holl und das Augsburger Rathaus. Eine Ausstellung der Stadt Augsburg* (Augsburg, Stadtarchiv, 22. 6.–1. 9. 1985, edd. Wolfram Baer – Hanno-Walter Kruft – Bernd Roeck), Regensburg 1985, pp. 218–219: cat. 12.

9. Steletova fotografija obeh bakrorezov, ki sta bila v njegovem času še vstavljena v rokopis *Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae* (MK, INDOK center, št. 17269 S).

drugih avtorjev za Dolničarja ni tako nenavadno, je že leta 1951 opozoril Franc Ksaverij Lukman, ki je v članku v *Zborniku za umetnostno zgodovino* pokazal, da si je Dolničar iz Bonannijeve *Templi Vaticanani historia* izposodil veliko več kot le podatek o obračanju Rimljanov proti vzhodu, da bi pozdravili sonce.²⁶ Še več primerov Dolničarjevega zgledovanja pri drugih avtorjih je v magistrski nalogi predstavil Luka Vidmar. Dolničar se je tako že pri seznamu rimskih znamenitosti, zapisanem v *Villi Benedetti*, zgledoval po *Novi razpravi o čudesih blagorodnega mesta Rima Pietra Martireja Felinija*.²⁷ Za svoj opis Izvora Save je vzel za zgled *Izvor Donave* Girolama Albrizzija.²⁸ Svoj opis naravnih in človeških znamenito-

²⁶ Franc Ksaverij LUKMAN, Dolničarjeva »Historia cathedralis ecclesiae Labacensis« in Bonnanijev »Templi Vaticanani historia«, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, n. s. I, 1951, pp. 185–191. Glej tudi VIDMAR 2005, cit. n. 14, pp. 41–45; Luka VIDMAR, Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani in bazilika sv. Petra v Rimu: baročna kompozicija Janeza Gregorja Dolničarja, *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani. 1707* (ed. Metod Benedik), Ljubljana – Celje 2008, pp. 166–187.

²⁷ VIDMAR 2005, cit. n. 14, pp. 30–41.

²⁸ VIDMAR 2005, cit. n. 14, pp. 48–53.

sti s kratkim naslovom *Kranjska* pa je napisal na podlagi knjige *Gledališče sveta* Abraama Ortelia.²⁹

Sendlovega vodiča sicer ni v razvidu niti na seznamu Dolničarjeve zapuščine niti v inventarnih knjigah Semeniške knjižnice, vendar lahko – glede na vpliv, ki ga je imel na ljubljansko *Curio* – sklepamo, da ga je Dolničar ne samo poznal, temveč ga je tudi (vsaj nekaj časa) imel v lasti.

Da Dolničarjeva *Curia* res veliko dolguje Sendlovi, najlažje dokažemo, če med seboj primerjamo izbrane dele besedila. Pri primerjavi sem se omejila na prvo izdajo Sendlove knjige – torej tisto iz leta 1657.

Primerjava naslovnice obeh del kaže, v kolikšni meri se je Dolničar zgledoval po Sendlu. Poleg uporabe istih besed in besednih zvez je jasno vidna tudi zelo podobna razporeditev besedila (sl. 1 in 10):

CVria Avgvstanae reipvblicae, Das ist Außführliche Beschreib- vnd Außlegung Aller Kunstreichen Gemähl / Stück vnd Taflen / welche in dem Anno 1620. Newerbawten hochansehnlichen Rath-Hauß der weitberühmbten Kayserlichen ReichsStatt Augspurg zusehen. Auß vornehmen bewehrten Authoren vnd Geschichtschreibern verfaßt vnd zusammen getragen. Cum *Facultate Superiorum*. Gedruckt zu Augspurg / durch Andream Aperger / auff vnser lieben Frawen Thor.³⁰

CVRIA labacensis vrbis metropolis Dvc: Carnioliae. Dass ist. Ausführliche Bechreib- vnnd auslegung aller merkwürdigen gemahl, vnd sinreichen sinbildern, welche in das neü erbauende rathhaus der fürstlichen hauptstatt Laybach khomben sollen. Angegeben, vnnd verfast, durch einen treügesünten patrioten. Cum *Falcultate Superiorum* Gedrukht zu Laybach bey Johann Bap. ta Mayr AD: 1680.³¹

Pri posvetilu je Dolničar v Sendlovem besedilu spremenil le oznako kraja – torej Ljubljana namesto Augsburga:

Denen WolEdlen / Gestrengen / Vesten / Ehrnvesten / Fürsichtigen / Ehr-samen / Hoch- vnd Wolweisen / Herrn Pflegern / Burger- maistern vnd Rätthen diser Lobl: deß Heyl: Röm: Reichs Statt Augspurg. Meinen gebietendt / Großgünstig vnd Hochgeehrten Herren...³²

²⁹ VIDMAR 2005, cit. n. 14, pp. 53–57.

³⁰ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. I.

³¹ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [1r].

³² SENDEL 1657, cit. n. 22, p. III.

4

C V R I A
A V G V S T A N Æ
R E I P V B L I C Æ,

Das ist:

Auszührliche Beschreibung
vnd Auflegung

A l l e r K u n s t r e i c h e n B e
mähl / Stück vnd Tzflen / welche in
dem Anno 1620. Neuerbawten hochansehnlichen Rath,
Hauß der weitberühmbten Kayserlichen Reichs Statt
Augsburg zusehen.

Auff vornehmen bewehrten Authorn vnd
Geschichtschreibern verfaßt vnd zusammen
getragen.

Cum Facultate Superiorum.

Gedruckt zu Augsburg / durch Andream Aperi
ger / auff vnser lieben Frayen Thor.

10. Mathäus Sendel, *Curia Augustanae Reipublicae*, 1657, naslovnica

Dennen woll edlen, gestrengen, vesten, ehrnuesten, fürsichtigen, ersamen, hohen vnnd wollweisen, herrn burgermeister, stattrichtern, vnnd rathen, diser fürstl. hauptstatt Laybach etc. Meinen grosgunstigen, vnd hochgeehrten herrn.³³

Izvor ter pomen besede *Curia* služita kot opomin mestnim veljakov na vrednote, ki jih je oblastem priporočal že Cicero:

was Cicero in oratione pro Milone von dem Römischen Rathauß geschriben hat / in deme er also sagt : *Curia est templum Sanctitatis, Amplitudinis, Mentis, Consilii publici, Caput Urbis, Ara Sociorum, Portus om-*

³³ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [2r].

nium gentium, Sedes ab vniuerso populo, vni ordini concessa; Daß ist: Daß Rathhauß ist ein Tempel vnd Wohnung der Heyligkeit / ein Sitz der Weißheit / vnd aller Vortrefflichkeit; Ein Orth deß öffentlichen Raths / ein Haupt der gantzen Statt / ein Freyung vnd Zuflucht / sowol der Burger als Nachbarn / ein Gestatt vnd Einkehr aller Völcker / ja ein Sitz vnd Wohnung / so disem Orden allein / vnd keinem andern von dem gantzen Volck außerwöhlt vnd zugeaignet worden.³⁴

Das rathhauss zu lathein curia, welhes von dem worth cura oder sorg, jenes aber vonn rathen herstamet, ist vor alters von dem wollredner *Cicerone* also bechriben worden, *Curia est templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput vrbs, ara sociorum, portusque omnium gentium, sedes ab uniuerso populo iuri ordini concessa*,³⁵ dass ist dass rathhauss ist ein tempel vnnd wohnung der heiliggkeit, ein siz der weissheit vnnd aller vortrefflichkeit, ein orth dess öffentlichen raths, ein haupt der ganzen statt, ein freyunng vnnd zuflucht so woll der burger alss nachbarn, ein gestatt vnnd ainkehr aller velkher, ein siz von dem gesambten volkh disen orden verstattet vnnd auserkhorn.³⁶

Cesarski orel na fasadi ljubljanske mestne hiše bi bil sicer manj razkošen kot tisti v Augsburgu – narejen bi bil iz štuka namesto iz kovine, imel pa bi enake pozlačene detajle:

Gleich vnder dem vordern von Gloggenspeiß / gegossenen Stattwappen / stehet an der Maur ein sehr grosser Römischer Kayserlicher zweyköpfiger Reichs-Adler / mit außgespanten Flüglen / vnd einer vbergulten Cron gekrönet / sambt dergleichen Scepter vnd Reichs Apffel / alles von Gloggenspeiß gegossen.³⁷

Gleich vnter den stattwapen ist in abris zusehen, an der mauer der römische khayserliche zweykhöpfige reichs alder (!) mit aussgespanten flügeln, vnnd ainer vbergulten cron gekhrent, sambt dergleichen *scepter*, vnd reichs apfel, von *stuko* formiert.³⁸

³⁴ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 1.

³⁵ Cicero, *Za Milona* 33.90. Citat (tako Sendlov kot tudi Dolničarjev) odstopa od izvirnika v sklonu besed. Cicero namreč v svojem govoru govori o požigu senata (besede so torej v tožilniku), Sendel in Dolničar pa sta odlomek uporabila kot definicijo (besede so zato v imenovalniku). Prav tako je na koncu nekaj besed izpuščenih.

³⁶ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [4r].

³⁷ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 2.

³⁸ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [5r].

Strop velike dvorane ljubljanskega rotovža je zelo podobno zasnovan kot strop Zlate dvorane augsburške mestne hiše. Okrog osrednje figure na triumfalnem vozu (v Ljubljani Jazon in Argonavti, v Augsburgu *Sapientia* in kreposti) so nanizane personifikacije, opremljene z napisi. Dolničar sicer ni prevzel vseh personifikacij, prevzetim pa je skoraj v vseh primerih (izjema je *Industria*) spremenil izreke. V nekaterih primerih so prizori danes drugače interpretirani, kot jih je imenoval Sendel, a Dolničar se je držal Sendlovih imen.

Opisa personifikacij *Industrie* ali Marljivosti in Pridnosti sta (z izjemo oljčnega drevesa v augsburškem primeru) popolnoma enaka. Sendel jo tudi identificira kot Industrio, a v novejšem času jo zaradi meseca v laseh – simbola Lune – poimenujejo kot Plodovitost (*Gebärfähigkeit*).³⁹ Oljka in vinska trta naj bi predstavljali Zakon, čebelji panj pa delujočo Skupnost:

Auff der vierdten Tafel laßt sich sehen *Industria*, oder der Fleiß / vnder der Figur vnd Kleidung einer andern fleissig vnd wolgestalten Junckfrawen / mit einem Baum vnd Immenkorb / sampt disem Spruch: *Cives propagantur*: Also werden die Burger gepflantz vnd gezüget.⁴⁰

Auf der 9: ten taffel ist gemahlen *Industria* oder die Embsigkheit, vnd Fleis, mit einem immen corb mit disen beygerukhten spruch *Ciues propagantur* oder *Vobis et aliis*. Anzudeuthen, gleich alls immen (?) mit ihren stetten fleis für sich vnnd andere samblen also werden durch disen fleis die burgen gezüget zu ihren vnd gemainen nuzen nah ienen *spruch Interest reipublicae ciues habere locupletes*.⁴¹

Dolničar je napisal nad portaloma v posvetovalnico oziroma sodno sobo primerno spremenil (ime vladarja, kraj, naziv funkcij). Ljubljanska napisa pravzaprav nista dokončana, saj so izpuščena imena zaslužnih mož in tudi letnice (sl. 4):

Nach dem Himmel dises dritten vnd obersten schönen Saals / folgen die beede zierliche Portal oder Eingäng / auff der einen stehet in der mitten ein grosse Tafel / mit diser Lateinischen Vberschrift. *S. P. Q. A. Senatus, Populusq; Augustanus Fieri curavit, Anno post Christum natum 1620*. Das ist: Der Rath / sambt dem Augspurgischen Volck vnd Burgerschafft / hat dises Rathauß machen lassen / im Jahr nach Christi Geburt 1620.

³⁹ Susan TIPTON, Die Deckenbilder des »Goldenen Saales«, *Elias Holl und das Augsburger Rathaus. Eine Ausstellung der Stadt Augsburg* (Augsburg, Stadtarchiv, 22. 6.–1. 9. 1985, edd. Wolfram Baer – Hanno-Walter Kruft – Bernd Roeck), Regensburg 1985, pp. 244–245: cat. 68.

⁴⁰ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 13.

⁴¹ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [10v].

... Gleich gegen vber / oberhalb deß andern Portals / stehet dise Lateinische Vberschrifft / auff einer grossen schwartzen Tafel / mit Gold geschriben. *Ferdinando II. Imperatore Augusto, Praetorium hoc perfectum est.* ... Dises Rathauß ist erbawet vnd vollendet worden / in der Regierung Ihrer Kays. May. *Ferdinandi* deß Andern dises Namens. Die Herrn Stattpfleger / so den ersten Stain daran gelegt / waren damahlen: Herr ...⁴²

Nach disen folgen die 2 zierliche portal oder eingang in die rath vnd gericht's stuben; auf der ersten stehet die schrüfft in stein eingehauen. *D. O. M. Ad consulendum publicae saluti, curiam hanc, seu sedem iustitiae. S. P. Q. L. Senatus populusque Labacensis fieri curauit anno recup. sal 16 . . .* Das ist Gott die ehre. Für den gemeinen nuz, rath vnd wolstandt der ganzen statt, hat dises rathhauss, vnd siz der gerechtigkeit, der rath, sambt den laybalcherischen volghk vnd burgerschafft machen lassen, in jahr Christi 16 . . . Gleich gegen über oberhalb des andern portals, stehet die latheinische überschrifft auf iemer (?) stein aussgehauen, vnd lauth also. *Regnante Leopoldo I, Rom. Imp. Duce Carnioliae. Aedilibus praefectis . . . opus hoc perfectum est.* Dass ist dises rathhaus ist erbauet, vnnd volendet worden in der regierung Ihrer Khay. May. Leopoldi dess ersten dises namens, vnd haisen die herrn des innern raths . . . Die den ersten stain gelegt, wahren damahlen, herr.⁴³

Conscientia ali Vest je našla svoje mesto na steni augsburške sodne dvorane kot tudi na steni ljubljanske:

Auff den vierdten ist *Conscientia*, das Gewissen / mit einem Herten in der Hand / vnd mit dem Griechischen Wortlein: οἰκεῖα Εὐνεσις, *Intelligentia domestica*; sich selbst erkennen.⁴⁴

Auf der andern ist gemallen *Conscientia*, das Gewissen mit einem herzen in der handt vnnd den griechischen wort οἰκεῖα Εὐνεσις, dass ist *Nosce te ipsum*, Sich selbs erkennen.⁴⁵

Tudi *Ius Civile* ali Državljansko pravo je zastopano v obeh sodnih dvoranh:

Auff der andern *Ius Civile*, das Burgerliche Recht / mit einem Buch vnd Scepter in der Hand. In dem Buch stehet geschrieben: *In legibus salus*;

⁴² SENDEL 1657, cit. n. 22, pp. 16–18.

⁴³ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [15v, 16r].

⁴⁴ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 8.

⁴⁵ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [19v].

an den Gesatzen hanget das Hayl vnd Wolstand; Auff dem Königlichen Stab vnd Scepter aber: *Prohibere jubet*, dises verbietet.⁴⁶

Auf der 5ten *Jus ciuile*, dass Burgerliche reht, mit einem bueh vnnd stabel in der handt, *In legibus salus*, an den gesezten hangt dass hayl.⁴⁷

Rimskega »župana« Virginija⁴⁸ najdemo v Ljubljani v posvetovalnici občine ob grajskem hribu, v Augsburgu pa v jugozahodni knežji / vladarski sobi:

Auff der andern grossen Tafel Ist gemahlen der dapssere Römische Rottmaister *Virginus*, wie er sein einige liebe Tochter *Virginiam* mit einiger Hand erstochen / weiln er sie dem Gottlosen *Claudio Appio Decemviro*, anderst nit herauß reiffen / noch bey ihrer Ehr vnnd Reinigkeit erhalten könden / wie vmbständlich zulesen beym *Tito Livio Decad. I. lib. 3. mihi fol. 56 & 57*.⁴⁹

Auf der 6ten taffel stehet der römische stattmaister *Virginus*, wie er sein einige liebe tochter *Virginiam* mit aigner handt erstochen, weillen er sie den *gottlosen Claudio Appio doceneo* (decemviro?)⁵⁰ anderst nit hat herauss reissen, noh bey ihrer ehr vnd reinigkheit erhalten kenen, wie zu finden bey *Liuius Decad. I. lib. 3. fol. 56*.⁵¹

Dolničar svoj opis bodočega rotovža zaključi s trikratno izmero novega rotovža. Tudi Sendel tik pred koncem knjižice poda izmere rotovža, le da so njegove neko-liko bolj izčrpne. Oba pa podajata mere v čevljih:

Die dryfache Außmessung deß gantzen Gebäw⁵²

Dreyfache ausmessung dess neüen rathhauss⁵³

⁴⁶ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 8.

⁴⁷ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [20r].

⁴⁸ Lukij Virginij ni bil rimski župan, temveč centurion – William SMITH, s. v. Virginia, *Dictionary of Greek and Roman biography and mythology* (ed. William Smith), III (Obsidius – Zygia), Boston 1870, 1870, p. 1268. Dolničarjeva napaka je verjetno nastala kot posledica Sendlove napake – namesto *Rittmeister* je zapisal *Rottmaister*. Dolničar pa je besedo *Rottmaister* pretvoril v *Stattmaister*.

⁴⁹ SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 32.

⁵⁰ Že Janez Gregor Dolničar je napačno zapisal *docenviro*, Vilfan (VILFAN 1958, cit. n. 3, p. 98) pa je še napačno prepisal besedo kot *doceneo*.

⁵¹ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [23r].

⁵² SENDEL 1657, cit. n. 22, p. 39.

⁵³ DOLNIČAR 1680, cit. n. 1, fol. [24r].

Dolničarjev načrt za prenovo ljubljanske mestne hiše, ki ga je predstavil v *Curii*, nikakor ni dokončan. Na to jasno kažejo manjkajoči deli besedila ter napake pri tlorisih. Prav tako nikoli ne bomo zagotovo vedeli, ali je augsburško mestno hišo videl v živo ali jo je poznal le preko Sendlove knjige. Kljub temu pa si lahko prav s pomočjo augsburške mestne hiše, ki se je v (delno rekonstruirani) izvorni obliki ohranila vse do danes, dokaj natančno predstavljamo, kako – pa čeprav veliko manj ambiciozno – bi izgledal ljubljanski rotovž, če bi prišlo do prezidave po Dolničarjevem načrtu.

Ravno dejstvo, da se je Dolničar pri pisanju *Curie* naslonil na druga besedila, lahko razumemo kot njeno največjo vrednost – kaže namreč na samozavest kranjske elite 17. stoletja, ki je budno spremljala dogajanje drugod po Evropi – tako v Italiji kot tudi na Severu – in si je prizadevala prenesti podobne ideje tudi na domača tla.

Viri ilustracij: Indok center Ministrstva za kulturo Republike Slovenije (9), Arhiv Urška Suhadolc (1–8, 11)

Dolničar's *Curia Labacensis* – a Plan for the Rebuilding of Ljubljana's Town Hall after Augsburg's Example

SUMMARY

Ljubljana's Semeniška knjižnica (Seminary Library) keeps a small (322 × 208 mm), soft-cover 14-folio manuscript titled *Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc[atus] Carnioliae* under the sign Rkp. 12. The anonymous author, "ein treugesünter Patriot", dedicated it to the town's nobles and in it put forward his vision for the rebuilding of Ljubljana's town hall – which he found, in its well-worn Renaissance form, unfit to represent a town as important as Ljubljana.

The manuscript is written in a combination of Latin and Gothic (blackletter) script – a form typical of its time. The initials are richly decorated and so are the ascenders and descenders of other letters. The text is broken up by insertions of oval-shaped illustrations.

Slovene scientific literature has taken an interest in the manuscript for over a hundred years, but it was only in 1951 that the author was undoubtedly identified as Janez Gregor Dolničar – an attribution made by Emilijan Cevc and corroborated by later researchers, namely Ana Lavrič and Luka Vidmar. It was Sergij Vilfan who dealt with the manuscript most extensively – he published its transcription, translation into Slovene, and some of the illustrations. But it was only with Stanko Kokole that the date of its "printing" was addressed. As Janez Gregor Dolničar only received his doctoral degree in law from the University of Bologna in 1679 – after which he travelled extensively throughout Italy – it would not be unusual if the date 1680 instead marked the beginning of writing. When Stelè saw the manuscript, it also contained two copperplate engravings on which the author based his drawings. The engravings are known to us only through Stelè's photographs (now located at the Ministry of Culture's IN-DOK Center, fig. 9) as their present location is unknown.

Until now the similarity between Dolničar's *Curia* and Augsburg's town hall has not been noticed – the vestibule with guardrooms, the Golden Hall on the second floor, the layout of the rooms and even the decorations are all common points between the two town halls.

Comparison of Dolničar's *Curia* to *Curia Augustanae reipublicae* – a guide through Augsburg's town hall written by Mathäus Sendel and first published in 1657 shows us that the resemblance is far from coincidental. A look at the covers of both books (figg. 1 and 10) proves that Dolničar not only knew of Sendel's book but used it extensively while writing his own.

Sendel's book is thin – comprising the cover, an engraving, four pages of dedicatory notes, and 41 pages of text describing first the exterior, then the interior, and lastly the measurements of the building.

The *Curia Augustanae reipublicae* was a very popular book, which is attested by its numerous reprints. Each edition was embellished with an engraving of the exterior

of the building but only the first (from the year 1657, fig. 6) and second (from the year 1664, fig. 7) editions have the image that influenced Dolničar's drawing of the proposed new town hall (fig. 5). Unlike a very similar bare facade, undecorated window frames, balustrades, and pyramids atop the building – all of which Dolničar could have taken from other representations or could have seen, had he been at Augsburg, the three putti floating in the clouded sky are completely identical.

Resemblance between the descriptions of both town halls is not limited to engravings. Dolničar took whole sentences or even paragraphs from Sendel – all without mentioning it. That this practice was not unusual for him was already noted by Franc Ksaverij Lukman in 1951 and later expounded by Luka Vidmar.

Despite Sendel's guidebook not being listed either in Dolničar's estate inventory or in the inventory of books of the Seminary Library, one can – taking into account the influence it had on Ljubljana's *Curia* – easily conclude that Dolničar not only knew of it, but (for a period of time) had it in his possession.

The easiest way of showing just how much Dolničar's *Curia* really owes to Sendel's is by comparing select excerpts from both works. For the sake of clarity I limited my comparison to the first edition of Sendel's book (from 1657).

Dolničar's plan for the rebuilding of Ljubljana's town hall is far from finished – as evidenced by missing parts of the text and by mistakes in the floor plans. We may also never know whether Dolničar had seen Augsburg's town hall for himself or knew it only through Sendel's book. Nevertheless it is precisely with the help of Augsburg's town hall, which has until this day preserved its original (albeit partially reconstructed) form, that we are better able to imagine what (much less grandiose, of course) Ljubljana's town hall would look like – had Dolničar's vision been realised.

Avtorji / Authors

RED. PROF. DR. MATEJ KLEMENČIČ

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
SI-1000 Ljubljana
matej.klemencic@ff.uni-lj.si

DOC. DR. STANKO KOKOLE

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
SI-1000 Ljubljana
stanko.kokole@ff.uni-lj.si

DR. PRIMOŽ LAMPIČ

Muzej za arhitekturo in oblikovanje
Grad Fužine
Pot na Fužine 2
SI-1000 Ljubljana
primoz.lampic@mao.si

DOC. DR. KATJA MAHNIČ

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
katja.mahnic@ff.uni-lj.si

VALENTINA PAVLIČ

Oddelek za likovno pedagogiko
Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
Kardeljeva ploščad 16
SI-1000 Ljubljana
Valentina.Pavlic@pef.uni-lj.si

DOC. DR. ROBERT PESKAR

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Metelkova 4
SI-1000 Ljubljana
robert.peskar@zvks.si

MATEVŽ REMŠKAR

Rimska c. 11a
SI-1358 Log pri Brezovici
matevz.remskar@gmail.com

MAG. MARIJAN RUPERT

Zbirka rokopisov, redkih in starih tiskov
Narodna in univerzitetna knjižnica
Turjaška 1
SI-1000 Ljubljana
marijan.rupert@nuk.uni-lj.si

URŠKA SUHADOLC

Ulica Emila Adamiča 43
SI-1356 Dobrova
suhadolc_ursa@hotmail.com

AJDA ŠEME

Rakuševa ul. 12
SI-1000 Ljubljana
seme.ajda@gmail.com

DOC. DR. DAMIR TULIĆ

Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilište u Rijeci
Slavka Krautzeka bb
HR-51000 Rijeka
dtulic@uniri.hr

SARA TURK

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
sara.turk@ff.uni-lj.si

Sinopsisi / Abstracts

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Robert PESKAR, Fragmenti gotskega ciborija iz Kranja

Ključne besede: ciborij, gotska arhitektura, »Knickrippenstern«, Peter iz Prachatic, stolnica sv. Vida v Pragi, stolnica sv. Štefana na Dunaju, cerkev Maria am Gestade na Dunaju, kamnosek Hans Krainer

Prispevek obravnava fragmente gotskega ciborija, najdene ob arheoloških raziskavah v župnijski cerkvi sv. Kancijana v Kranju leta 1984. Povezati jih je mogoče z gradbeno vne-
mo nekdanjega župnika Kolomana de Manswerd († 1434), umetnostno pa predvsem z du-
najsko arhitekturo in praškimi vplivi. Čeprav gre za skromne fragmente, je bilo mogoče
zanesljivo rekonstruirati prvotno obočno shemo ciborija, v nemški terminologiji znani
kot »Knickrippenstern«. Datacija ciborija okoli leta 1425 in razmeroma zgoden pojav
skorajda enake obočne sheme v zvoniku župnijske cerkve v Šentrupertu na Dolenjskem,
delo kamnosekov iz ptujskogorske delavnice iz časa okoli 1415–1425, bi lahko razrešila
tudi problem datacije oboka dunajske cerkve Maria am Gestade.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Robert PESKAR, Fragments of a Gothic Ciborium from Kranj

Keywords: canopy, gothic architecture, "Knickrippenstern", Peter from Prachatic, cathedral of St. Vitus in Prague, cathedral of St. Stephan in Vienna, church Maria am Gestade in Vienna, Hans Krainer, the stonemason

The article examines the fragments of a Gothic ciborium found in the course of archaeo-
logical research at the St Cantianus Parish Church in Kranj in 1984. The fragments can
be linked to the enthusiasm for construction of the former priest Koloman de Manswerd
(† 1434), while from an artistic standpoint they can be associated with Viennese archi-
tecture and influences from Prague. Even though the preserved fragments are scarce, it
was possible to reliably reconstruct the initial vault scheme of the ciborium, referred to
in German terminology as the Knickrippenstern. The ciborium's dating of around 1425
and the relatively early occurrence of a nearly identical vault scheme in the belfry of the
parish church in Šentrupert na Dolenjskem—the work of stonemasons from the Ptujška
Gora masons' guild from around 1415–1425, might also resolve the issue of dating the
vault at the Maria am Gestade Church in Vienna.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Matevž REMŠKAR, Poslikave v cerkvi sv. Marjete na Gradišču pri Lukovici in Mojster Kranjskega oltarja

Ključne besede: stensko slikarstvo, Gradiški mojster, Gradišče pri Lukovici, Mojster Kranjskega oltarja, Sv. Primož

Pred nekaj leti odkrite in restavrirane poslikave v cerkvi sv. Marjete na Gradišču pri Lu-
kovici kažejo močne vplive cikla pohoda in poklona iz cerkve sv. Primoža in Felicijana na
Sv. Primožu, vidne pa so tudi povezave s Kranjskim oltarjem in Tuhinjskima reliefoma.
Spoznanja, ki jih prinaša analiza poslikav na Gradišču, potrjujejo starejšo tezo, da lahko

Kranjski oltar in poslikave na Sv. Primožu pripišemo istemu mojstru ter slikarja identificiramo z mojstrom Vidom, čigar učenec bi lahko bil Gradiški mojster.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Matevž REMŠKAR, Murals in the Church of St. Margaret in Gradišče pri Lukovici and the Master of the Altar of Krainburg

Keywords: mural painting, Master of Gradišče, Gradišče pri Lukovici, Master of the Krainburg Altar, Sv. Primož

Revealed and restored a few years ago, the mural paintings in the church of St. Margaret in Gradišče pri Lukovici show the strong influences of the cycle of Journey and Adoration of the Magi in the church of St. Primus and Felician on Sv. Primož. Connections with the Krainburg Altar and Tuhinjski reliefs are also evident. The findings of the analysis of murals on Gradišče confirm the older thesis that the Master of the Krainburg Altar was also an author of the murals on Sv. Primož and can be identified with master Vid, whose student could be the Master of Gradišče.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Urška SUHADOLC, Dolničarjeva Curia Labacensis – načrt za prenovu ljubljanske mestne hiše po augsburškem zgledu

Ključne besede: Janez Gregor Dolničar, Ljubljana, Augsburg, Mathäus Sendel, viri, mestna hiša, Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, rokopis, 17. stoletje, Curia Augustanae Republicae

V rokopisu *Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc[atus] Carnioliae* (Ljubljana, Semeniška knjižnica, Rkp. 12), napisanem okoli 1680, je nepodpisani avtor, kasneje identificiran kot Janez Gregor Dolničar, predstavil svojo vizijo za prezidavo ljubljanske mestne hiše. Čeprav je bil rokopis v slovenski strokovni literaturi večkrat omenjen, pa doslej še nihče ni opazil podobnosti med njim ter augsburško mestno hišo. Da podobnost med obema mestnima hišama ni zgolj naključna, nam pokaže primerjava Dolničarjeve *Curie* z vodičem po augsburški mestni hiši z naslovom *Curia Augustanae reipublicae*, ki ga je napisal Mathäus Sendel in je prvič izšel v Augsburgu leta 1657. Primerjava posameznih delov obeh besedil dokazuje, da Dolničar Sendlove *Curiae* očitno ni le poznal, ampak jo je s pridom uporabljal kot predlogo pri pisanju svoje.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Urška SUHADOLC, Dolničar's Curia Labacensis – a Plan for the Rebuilding of Ljubljana's Town Hall after Augsburg's Example

Keywords: Janez Gregor Dolničar, Ljubljana, 17th century, Augsburg, Mathäus Sendel, written sources, town hall, Curia Labacensis Urbis Metropolis Ducatus Carnioliae, manuscript, Curia Augustanae Republicae

In the manuscript *Curia Labacensis Urbis Metropolis Duc[atus] Carnioliae* (Ljubljana, Seminary Library, rkp. 12), written around 1680, an anonymous author, later identified as Janez Gregor Dolničar, put forward his vision for the rebuilding of Ljubljana's town hall. Although the manuscript itself has been mentioned in Slovene scientific literature several times, its similarity to Augsburg's town hall has not been noticed until now. Comparison

of Dolničar's *Curia to Curia Augustanae reipublicae* – a guide through Augsburg's town hall written by Mathäus Sendel and first published in 1657 – shows us that the resemblance is far from coincidental. Comparison of select excerpts proves that Dolničar not only knew of Sendel's book but used it extensively while writing his own.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Matej KLEMENČIČ, Oltarji križniške cerkve v Ljubljani: sodelovanje Marca Prodi in Antonia Beduzzi

Ključne besede: kiparstvo, arhitektura, oltarni nastavki, barok, križniški red, Ljubljana, Dunaj, Marco Prodi, Antonio Beduzzi

Trije oltarji v ljubljanski križevniški cerkvi so dokumentirano delo dunajskega kiparja in rezbarja Marca Prodi iz leta 1715. V članku je predstavljena teza, da takšne oltarne nastavke tipa »okvirnih oltarjev«, ki leta 1715 še niso bili uveljavljeni, ni mogel načrtovati malo znani in po umetnostnih sposobnostih verjetno skromni Marco Prodi, temveč nek drug umetnik iz dunajskih dvornih krogov. Na podlagi primerjav, še posebej oltarja v zasebni kapeli ene od naročnic ljubljanskih oltarjev, cesarice Amaliije Viljemine v samostanu salezijank na Dunaju, pa tudi na podlagi znanih osebnih povezav je kot avtor načrta ljubljanskih oltarjev predlagan Antonio Beduzzi, v prvi tretjini 18. stoletja eden od najpomembnejših dunajskih umetnikov, slikar, gledališki inženir in avtor številnih arhitekturnih projektov.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Matej KLEMENČIČ, The Altars of the Church of the Teutonic Order in Ljubljana: a Result of a Collaboration between Marco Prodi and Antonio Beduzzi?

Keywords: sculpture, architecture, altarpieces, baroque, Teutonic order, Ljubljana, Vienna, Marco Prodi, Antonio Beduzzi

Three altarpieces in the church of Teutonic Order in Ljubljana are a documented work of the little known Viennese sculptor and master of decorative carving Marco Prodi. In 1715 such frame-like altarpieces were not yet common in Vienna; therefore it is highly probable that some other, more experienced artist at the Viennese court planned them. Among possible comparisons the altarpiece in a private chapel in the Salesianerinnenkloster in Vienna stand out. It was commissioned, probably a few years after 1717, by Dowager Empress Amalia Wilhelmina, one of the three patronesses of the altars in Ljubljana, and was planned by Antonio Beduzzi. The article therefore suggests that Antonio Beduzzi draw the plans for the altars in Ljubljana while Prodi – who had worked alongside Beduzzi before – was entrusted the execution of the plans.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Sara TURK, Baročni oltarji v koprski stolnici in njihova provenienca

Ključne besede: Koper, koprška stolna cerkev, oltarna arhitektura, 17. stoletje, 18. stoletje, Alessandro Tremignon, Giorgio Massari, Gasparo Albertini, Giambattista Bettini

Koprsko stolno cerkev krasi devet oltarjev, ki so nastali med drugo polovico 17. in koncem 18. stoletja. Njihove različne provenience so posledica francoske okupacije Istre v začetku 19. stoletja, ko je na tem območju med letoma 1805 in 1806 prišlo do razpustitve večine cerkvenih ustanov in posledično do premikov cerkvene opreme. Pri tem je bila njena provenienca pogosto zabrisana. Na podlagi analize ohranjenih pisnih virov in obstoječih oltarjev lahko sedaj ugotovimo, da sta bila takrat v koprsko stolnico iz dominikanske cerkve prinesena današnja oltarja sv. Hieronima in sv. Barbare, iz servitske oltarja sv. Petra in Pavla ter sv. Križa, iz cerkve sv. Klare pa tabernakeljski oltar sv. Zakramenta. Od oltarjev, ki so v stolni cerkvi stali že pred prihodom nove opreme iz ukinjenih cerkva, pa so se ohranili oltar sv. Hieronima (1669–1670), delo beneškega arhitekta Alessandra Tremignona, danes poznan pod patronimijem Žalostne matere Božje, Massarijeva oltarja sv. Marka (1743–1749) in Brezmadežne (1748–1751; nekdanji oltar sv. Roka, zgornji del lesen iz 1806/1807) ter glavni oltar (1788–1790) piranskega kamnoseka Gaspara Albertinija.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Sara TURK, Baroque Altars in Koper Cathedral and Their Provenance

Keywords: Koper, Koper Cathedral, altar architecture, 17th century, 18th century, Alessandro Tremignon, Giorgio Massari, Gasparo Albertini, Giambattista Bettini

The marble altars in the Koper (Capodistria) cathedral were constructed between the second half of the 17th century and the end of the 18th century. Their heterogeneous provenance, which often remained unclear is a consequence of the French occupation that took place at the beginning of the 19th century. It resulted in the suppression of a large number of ecclesiastical institutions and the relocation of their furnishing to the cathedral and other still active churches in Koper. By analyzing historical records and altars present in the Koper cathedral, it was possible to determine their original location. The St. Jerome and St. Barbara altars were brought from the suppressed Dominican church, the altars of St. Peter and Paul and of the St. Cross came from the Servite Church, while the tabernacle altar of the Blessed Sacrament was brought to cathedral from the Church of St. Clare. The other remaining altars were originally planned and erected for the Koper cathedral before the arrival of the new equipment from the suppressed churches. The two altars of St. Mark (1743–1749) and of the Immaculate Conception (1748–1751, previously St. Roch, upper structure is wood, 1806/1807) were designed by Venetian architect Giorgio Massari, the former altar of St. Jerome (1669–1670), today known as the altar of Pietà, was designed by Alessandro Tremignon, and the main altar was constructed by Gasparo Albertini (1788–1790).

Damir TULIČ, Ponovno odkriti kardinal: delo Antonia Gaia za nekdanjo opatijo v Buscu

Ključne besede: Antonio Gai, kardinal Angelo Maria Querini, marmorna busta, beneško kiparstvo, 18. stoletje, Benetke

V bogatem opusu kiparja Antonia Gaia (Benetke, 1686–1769) je danes znanih le nekaj portretnih bust. Tommaso Temanza v svojem *Zibaldonu* med Gaievimi deli omenja tudi busto kardinala Angela Marie Querinija za benediktinsko opatijo Sant'Andrea di Busco, ki je nekoč stala med Oderzom in Ponte di Piave. Konec 18. stoletja je bil samostan ukinjen, njegova oprema razpršena, nekdanji kompleks s cerkvijo pa porušen. Na tem mestu so leta 1874 zgradili majhno kapelico, v njej pa je danes busta kardinala Querinija z originalnim spominskim napisom iz leta 1740. V članku je busta identificirana z busto, omenjeno v rokopisu Tommasa Temanze, in umeščena v Gaiev opus. Predpostavimo lahko, da je kipar za njeno izdelavo uporabil katero izmed grafičnih predlog z upodobitvijo prelata, morda prav tisto iz Musea Correr, ki jo izdelal Marco Alvise Pitteri. V leto 1740 datirana busta kardinala Querinija predstavlja pomembno dopolnitev Gaievega opusa portretnih bust.

Damir TULIČ, A Cardinal Rediscovered: the Sculpture of Antonio Gai for the Ex-Benedictine Abbey of Busco

Keywords: Antonio Gai, Cardinal Angelo Maria Querini, marble bust, Venetian sculpture, 18th century, Venice

In the rich oeuvre of sculptor Antonio Gai (Venice, 1686 – 1769) there are few portrait busts. Tomaso Temanza, in his *Zibaldon*, compiled in the 18th century, writes that Gai made a portrait bust of Cardinal Angelo Maria Querini for the Benedictine Abbey of Saint Andrew, which once stood between Oderzo and Ponte di Piave. At the end of the 18th century the Abby was abolished, its goods were scattered, and the convent with the church was demolished. In 1874 a small chapel was built on the site of the former Abbey. The marble bust of cardinal Querini with the commemorative inscription dating it in 1740 was then placed on the left wall of the small building. In this article the lost bust of Cardinal Angelo Maria Querini by Antonio Gai, mentioned in Temanza's manuscript, is recognised as the one situated in the chapel dating to the 19th century. For this sculpture Gai used one of the many existing prints representing cardinal Querini. He might have used the print by Marco Alvise Pitteri, since one of its copies is kept in the Museo Correr in Venice. The bust of cardinal Querini, dating to 1740, is an important contribution to the portrait catalogue by Antonio Gai.

Valentina PAVLIČ, Jožef Straub in problem avtorstva velikega oltarja v cerkvi sv. Jožefa v Slovenski Bistrici

Ključne besede: Jožef Straub, Jožef Holzinger, cerkev sv. Jožefa, Slovenska Bistrica, Zlata, baročni oltar, 18. stoletje, pozni opus

V prispevku je obravnavan veliki oltar v podružnični in romarski cerkvi sv. Jožefa v Slovenski Bistrici. Avtorica zanika sprejeto datacijo oltarja v leto 1757/58 ter avtorstvo Jo-

žefa Holzingerja, kakor ju je predlagal Sergej Vrišer. Slogovna analiza in primerjave z dokumentiranimi in atribuiranimi deli obeh kiparjev, kakor tudi arhivski podatki, kažejo, da je avtor oltarja (in kipov) Jožef Straub. Oltar tako predstavlja (poleg kipov v župnijski cerkvi v Zlatarju) njegovo poslednje delo ter osvetljuje problematiko njegovega nasledstva – sodelovanje s kiparjem Jožefom Holzingerjem.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Valentina PAVLIČ, Joseph Straub and the Question of the Authorship of the High Altar in Saint Joseph Church in Slovenska Bistrica

Keywords: Joseph Straub, Joseph Holzinger, St. Joseph Church, Slovenska Bistrica, Zlatar, baroque altar, 18th century, late works

This article presents the high altar at the Church of Saint Joseph in Slovenska Bistrica. Its dating at 1757/58 and Jožef Holzinger's authorship – as suggested by Sergej Vrišer – have been accepted among art historians. The article, on contrary, argues for Joseph Straub's authorship on the basis of style analysis and comparisons with documented and attributed works by both sculptors. The archive sources were also taken into the consideration. The altar is Joseph Straub's last work (beside the sculptures for parish church in Zlatar, Croatia) and thus sheds new light on the question of Joseph Straub's succession – his collaboration with Joseph Holzinger.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katja MAHNIČ, Razstava zbirke slik v Kranjskem deželnem muzeju 1914. Poskus rekonstrukcije razstavne strategije in njenega pomena

Ključne besede: Josip Mantuani, deželni muzej za Kranjsko, zbirka slik, razstava, razstavna strategija, muzeologija

Program reorganizacije Deželnega muzeja za Kranjsko je Josip Mantuani zasnoval na temelju svojega prepričanja, da je glavno poslanstvo modernega muzeja izobraževanje. Da bi mu muzej lahko uspešno sledil, je bilo treba urediti in raziskati njegove zbirke, predvsem pa ustrezno predstaviti javnosti. Ena od muzejskih zbirk, s katero se je posebej ukvarjal Mantuani, je bila zbirka slik. Na podlagi sistematičnega dopolnjevanja in raziskovanja mu je že v nekaj letih uspelo okrepiti zbirko, leta 1914 pa jo je v novi postavitvi predstavil tudi javnosti. Glede na rekonstrukcijo uporabljene razstavne strategije je šlo za prvo umetnostnozgodovinsko galerijo na Kranjskem.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katja MAHNIČ, The Exhibition of the Collection of Paintings at the Carniolan Provincial Museum in 1914. An Attempt to Reconstruct Its Display Strategy and Significance

Keywords: Josip Mantuani, Carniolan Provincial Museum, painting collection, exhibition, display strategy, museology

Josip Mantuani founded his modernisation programme for the Carniolan Provincial Museum on his belief that the main mission of a modern museum is educational. In order for museum to achieve it successfully, it is necessary to arrange and research its

collections and, above all, properly present them to the public. One of the museum collections Mantuani was particularly concerned with was the painting collection. Based on systematic acquisition of new works of art and research he managed to significantly improve the collection in just a few years. In 1914 he also presented it in a modernized way. Based on the reconstruction of the display strategy he used this was the first Art History Gallery in Carniola.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Stanko KOKOLE, Vojeslav Molè in začetki umetnostnozgodovinskega študija grško-rimske antike na Univerzi v Ljubljani – I. del

Ključne besede: Vojeslav Molè, Univerza v Ljubljani, umetnostna zgodovina, klasična arheologija, zgodovina antičnih študijev

Vojeslav (oz. Wojsław) Molè (1886–1973) – ugledni slovenski in poljski umetnostni zgodovinar, ki je promoviral na dunajski univerzi leta 1912 – je kmalu po koncu prve svetovne vojne postal eden izmed prvih predavateljev klasične arheologije in bizantinske umetnostne zgodovine na novonastali Univerzi v Ljubljani (ustanovljeni leta 1919). Poleg kratke predstavitve njegove uspešne akademske kariere in opozorila na ključna objavljena dela se pričujoča razprava osredotoča na doslej odkrita pričevanja o vsebini Moletovih pionirskih predavanj in seminarjev, ki jih je med letoma 1920 in 1925 izvedel v Ljubljani še pred svojim odhodom na slovito Jagelonsko univerzo v Krakovu, kjer je bil zaposlen kot redni profesor od leta 1926 do leta 1939 (ter nato ponovno med letoma 1945 in 1960).

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Stanko KOKOLE, Vojeslav Molè and the Earliest Courses in Graeco-Roman Art at the University of Ljubljana – Part I

Keywords: Vojeslav Molè, University of Ljubljana, Art History, Classical Archaeology, History of Classical Studies

In the aftermath of the First World War Vojeslav (or Wojsław) Molè (1886–1973) – an outstanding Slovenian and Polish art historian, who received his PhD from the University of Vienna in 1912 – became one of the first teachers of Classical archaeology and Byzantine art history at the then fledgling University of Ljubljana (founded in 1919). In addition to briefly outlining his distinguished academic career and impressive publication record, this article places particular emphasis on the hitherto uncovered evidence regarding the content of Molè's pioneering lectures and seminars given between 1920 and 1925, that is prior to his departure from Ljubljana for the renowned Jagiellonian University in Cracow, where he subsequently taught as full professor from 1926 to 1939 (and again between 1945 and 1960).

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Ajda ŠEME, Program Narodne galerije ob štirideseti obletnici Komunistične partije Jugoslavije leta 1959 – začetek načrtne pedagoške dejavnosti?

Ključne besede: Umetnostna vzgoja, Narodna galerija, Komunistična partija Jugoslavije, pedagoški programi, potujoča razstava reprodukcij, kustos pedagog

V letu 1959 je Komunistična partija Jugoslavije obeležila štirideseto leto delovanja. V sodelovanju z različnimi ustanovami so želeli skozi celo slavnostno leto po vseh republikah pripraviti dogodke, s katerimi bi državljane seznanjali z revolucionarnim bojem KPJ. V Narodni galeriji so se v ta namen odločili organizirati potujočo razstavo reprodukcij umetnin iz stalne zbirke, ki je v slavnostnem letu potovala po ljubljanskih osnovnih in srednjih šolah. Pri tem za ravnatelja Karla Dobido ni bilo glavno vodilo upoštevanje političnih smernic, temveč ideja o muzejih in galerijah kot izobraževalnih ustanovah.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Ajda ŠEME, The National Gallery of Slovenia and Its 1959 Program Dedicated to the 40th Anniversary of the Communist Party of Yugoslavia – the Beginning of Planned Educational Activity?

Keywords: Art education, the National gallery of Slovenia, the Communist party of Yugoslavia, pedagogical programs, travelling exhibition of art reproductions, curator-educator

The Communist party of Yugoslavia (KPJ) celebrated its 40th anniversary in 1959. Their plan was to cooperate with various institutions and hold nationwide events that would remind the citizens of the KPJ's revolutionary fight for the entire commemorative year. The National Gallery of Slovenia decided to organize a travelling exhibition of art reproductions from its permanent collection, which was hosted in primary and secondary schools of Ljubljana. In doing so, the Gallery's director Karel Dobida was not motivated by politics, but rather by his idea to transform museums and galleries into educational institutions.
